

Institucions socials i polítiques contemporànies

Reptes actuals de la política

Jaume López Hernández (coordinador)

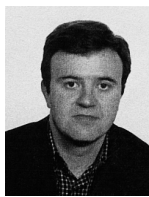
XP03/04044/00789

**Jaume López Hernández**

Doctor en Ciències Polítiques i de l'Administració per la Universitat Pompeu Fabra. Màster en Filosofia de les Ciències Socials per la London School of Economics and Political Science. Professor de Teoria política a la Universitat Pompeu Fabra.

**Ana Rico Gómez**

Doctora en Sociologia per la Universitat Autònoma de Madrid, màster en Ciències Socials per l'Instituto Juan March i màster en Economia de la Salut per la Universitat de York (Gran Bretanya). Investigadora per l'Observatori Europeu de Sistemes Sanitaris de l'Organització Mundial de la Salut.

**Mikel Barreda Díez**

Doctor en Ciències Polítiques i Sociologia per la Universitat de Deusto (Bilbao). Analista sènior de l'Institut Internacional de Governabilitat de Catalunya.

**Rosa Borge Bravo**

Doctora en Ciències Polítiques i Sociologia per la Universitat de Deusto (Bilbao). Professora de Ciència Política i de l'Administració a la Universitat Oberta de Catalunya i d'Estadística Tècniques d'investigació a la Universitat Internacional de Catalunya.

**Miquel Salvador Serna**

Llicenciat en Ciències Polítiques i Sociologia i màster en Gestió Pública per la Universitat Autònoma de Barcelona. Professor de Ciència política a la Universitat Pompeu Fabra.

**Joan Serra i Roig**

Llicenciat en Ciències Polítiques i de l'Administració per la Universitat Autònoma de Barcelona. Màster en Ciència Social per la Universitat de Chicago.

Tercera edició: setembre 2003

© Fundació per a la Universitat Oberta de Catalunya

Av. Tibidabo, 39-43, 08035 Barcelona

Disseny: Manel Andreu

Material realitzat per Eurecamedia, SL

ISBN: 84-8429-795-0

Dipòsit legal: B-30.142-2003

Cap part d'aquesta publicació, incloent-hi el disseny general i de la coberta, no pot ser copiada, reproduïda, emmagatzemada o transmesa de cap manera ni per cap mitjà, tant si és elèctric, com químic, mecànic, òptic, de gravació, de fotocòpia, o per altres mètodes, sense l'autorització prèvia per escrit dels titulars del copyright.

Introducció

Sovint existeix una diferència important entre el que estudiem i allò que vivim i veiem al nostre entorn. Moltes vegades, les teories o els termes que una assignatura ens ofereix semblen de difícil aplicació en la nostra vida quotidiana. Això resulta especialment xocant pel que fa a les ciències socials, ja que tothom té una experiència directa –i segurament profunda– del que és viure en societat i de tot el que hi està relacionat, per exemple, la política.

En aquesta assignatura s'ha intentat reduir al màxim aquesta diferència. Al llarg d'aquest curs tindrem com a objecte d'estudi la política, un tema ampli i tan antic com les primeres civilitzacions. Ara bé, en aquesta assignatura allò que ens interessarà sobretot és estudiar els nous trets que destaquen en la política dels nostres dies. És a dir, allò que podem constatar llegint els diaris de cada dia, allò que ens sorprèn o que ens fa reflexionar i que, en definitiva, se situa en el rerefons de les nostres vivències quotidianes pel que fa a la política.

Alguns d'aquests temes nous –però que ja són una realitat amb la qual convivim– als quals prestarem atenció al llarg del curs són, per exemple: la democràcia d'audiències, els partits d'electors, els nous moviments socials (ONG, etc.), la democràcia electrònica, la descentralització política, els processos de millora de la qualitat de la gestió pública, la globalització econòmica i política. Tots ells ens plantegen nous reptes i suggereixen noves qüestions que abordarem al llarg del curs.

Aquesta assignatura se situa, dins del pla d'estudis d'Humanitats, com una continuació i un aprofundiment dels continguts treballats en l'assignatura *Teories i sistemes polítics*. Un cop disposem d'una visió general, i potser més abstracta, és l'hora d'aplicar els nostres coneixements en la interpretació dels esdeveniments més actuals relacionats amb el món de la política.

Per a fer-ho, al llarg d'aquest curs prenem com a protagonistes de les nostres anàlisis les institucions i les organitzacions socials i polítiques. Tant les unes com les altres resulten peces clau de l'entramat sociopolític que estudiem.

Així, el primer mòdul, el més curt i metodològic, el dedicarem a presentar la distinció entre aquestes dues peces –institucions i organitzacions– que ens servirà, més endavant, per a poder interpretar millor els elements que fomenten el canvi i la transformació institucional –el tema “estrella” d'aquest curs– i els que s'hi oposen.

A continuació, l'estudiant es troba amb quatre mòduls que poden agrupar-se en dos blocs. En la primera part de l'assignatura estudiarem les democràcies en

què vivim. En els dos mòduls que conformen aquest primer bloc es presta atenció a dos aspectes diferents de les democràcies, continuant amb la distinció feta al mòdul introductori.

Així, en el segon mòdul tractem tot el que fa referència al sistema institucional de les democràcies contemporànies. Descobrirem com aquestes poden considerar-se un espècimen de govern representatiu, i ens preguntarem sobre la seva legitimitat actual i la de les seves institucions.

En el tercer mòdul en canvi, les organitzacions són les protagonistes i, especialment, la seva aportació al procés d'aprofundiment en la participació dels ciutadans en les democràcies d'avui. Qüestions com fins a quin punt les noves ONG s'escapen a les formes tradicionals de fer política, o fins a quin punt les noves tecnologies són aplicables a les democràcies per a augmentar la participació centraran aquest mòdul.

El segon bloc temàtic ja se centra exclusivament en el tractament d'algunes de les noves tendències que observem en el món de la política, les que a nosaltres ens han semblat més importants.

En el quart mòdul ens centrarem en l'estudi dels processos de descentralització política i administrativa, com també de millora de la gestió pública que busquen apropar les institucions als ciutadans.

Després, en el cinquè mòdul, parlarem de la globalització com a fenomen complex que afecta la política. Veurem com alhora que la globalització econòmica pot limitar el poder dels estats, els processos d'integració supranacional intenten recuperar el poder perdut. I enmig d'aquests processos a gran escala no oblidarem els ciutadans. Com afecta tot això la seva capacitat de control? En definitiva, en quina posició queda la democràcia?

Com veieu, doncs, es tracta de donar en aquest curs un cop d'ull als fonaments sobre els quals es construirà la política del nou segle.

Objectius

Els objectius principals que es pretén que l'estudiant assoleixi amb el treball dels materials didàctics que componen aquesta assignatura són els següents:

1. Disposar d'instruments conceptuals amb els quals analitzar les principals transformacions que, en l'actualitat, experimenta la política.
2. Adonar-se de la importància de les institucions i les organitzacions, i les seves interrelacions, en els processos socials, especialment els de canvi institucional.
3. Analitzar els components objectius i subjectius de les democràcies actuals.
4. Descobrir les noves formes de participació política.
5. Conèixer els principals canvis que es donen en les administracions públiques.
6. Analitzar com afecta actualment el fenomen de la globalització a la política.

Continguts

Mòdul didàctic 1

L'arena sociopolítica: institucions i actors

Jaume López Hernández

1. Institucions, organitzacions i ciutadans
2. L'arena sociopolítica
3. Institucionalisme, conductisme i neoinstitucionalisme
4. Un exemple: per què uns països es fan rics mentre d'altres són pobres?
5. Estructura enfront d'agència: un debat clàssic

Mòdul didàctic 2

El govern representatiu: institucions sociopolítiques a les democràcies contemporànies

Mikel Barreda Díez i Jaume López Hernández

1. Lògica representativa enfront de lògica participativa
2. El triomf de la lògica representativa
3. Partits i sindicats: de la democràcia parlamentària a la democràcia de partits
4. Democràcia d'audiències: crisi o reconfiguració de la relació entre institucions, organitzacions i ciutadans?
5. Bases subjectives de la política en les democràcies contemporànies
6. Cultura política i democràcia
7. Percepcions socials de la democràcia i de les institucions polítiques
8. Els ciutadans i la democràcia representativa: una relació en crisi?

Mòdul didàctic 3

Noves tendències participatives en les democràcies contemporànies

Rosa Borge Bravo i Joan Serra i Roig

1. Nous actors en l'arena sociopolítica
2. Evolució de la nova onada participativa: dels anys seixanta al segle XXI
3. Característiques dels nous moviments socials: ideologia, estil polític, estructura organitzativa i base social
4. Nous instruments de participació política
5. El capital social

Mòdul didàctic 4

Descentralització de l'Estat

Ana Rico Gómez i Miquel Salvador Serna

1. Descentralització i canvi institucional
2. Per què és important la descentralització?
3. Polítiques de descentralització del sector públic: opcions principals de disseny

4. Conseqüències de la descentralització del sector públic
5. Descentralització i innovació a la gestió pública

Mòdul didàctic 5

Globalització econòmica i política

Jaume López Hernández

1. Globalització: terme nou, fenomen antic?
2. El progrés tecnològic és un fet
3. Deu conseqüències de la revolució en les comunicacions i els transports
4. Globalitzadors i antiglobalitzadors: diàleg de sords
5. Globalització política: les noves organitzacions supraestats
6. La Unió Europea: integració econòmica i política

Bibliografia

Bobbio, N. (1985). *El futuro de las democracias*. Barcelona: Plaza & Janés.

Botella, J.; Cañeque, C.; Gonzalo, E. (comp.) (1994). *El pensamiento político en sus textos. De Platón a Marx*. Madrid: Tecnos.

Caminal, M. (coord.) (1996). *Manual de ciència política*. Barcelona: Universitat de Barcelona.

Marsh, D.; Stoker, G. (ed.) (1995). *Theory and Methods in Political Science*. Londres: MacMillan.

Requejo, F. (1990). *Las democracias. Democracia antigua, democracia liberal y Estado de bienestar*. Barcelona: Ariel.

Vallespín, F. (ed.) (1990). *Historia de la teoría política*. Madrid: Alianza.